

Moj otac, Avram Stajić, umro je u Bavaništu krajem 2017. godine, tri meseca nakon svog povratka iz Švajcarske. Radio je tamo na jednom seoskom imanju, a potom više od tri decenije kao recepcionar jednog manjeg hotela. Često bi, da zadovolji svoju strast, prodavao i knjige koje sam mu, posredstvom raznih izdavača, slao iz Srbije. Ko god da ga je poznao mogao je da kaže da je posedovao putujuću biblioteku čije je delove unosio u razne stanove i kuće.

Sahrana na kojoj su se okupili uglavnom njegovi vršnjaci i jedan pisac koji ga je s vremena na vreme posećivao bila je skromna, kakva starijim ljudima i dolikuje: malo cveća i po koja suza njegovih prijatelja otpratili su ga u večnost.

U kovčeg sam položio i Borhesovu „Knjigu od peska“. To je bila očeva poslednja želja, jer je bio opsednut tom pripovetkom i knjigom koja se u njoj spominje: nije imala ni početak ni kraj, pa ga je podsećala na raznoliko mnoštvo prijatelja i poznanika koji mu neprestano dolaze u susret.

Oca sam, u Švajcarskoj, posetio više puta. Bile su to jednomesečne ekskurzije kojima sam se radovao. Otac bi tada bio na ferijama, pa smo kolima krstarili drumovima ove planinske zemlje čija su brda i leti pokrivena snegom. Sećam se da me je neko, gledajući fotografije s mojih izleta, upitao: „Kako je moguće biti u košulji kratkih rukava, dok se snežne naslage još nisu otopile?“

Ali, bilo je zaista tako. Švajcarska je za mene i danas zemlja kontrasta čije gostoprimstvo nije baš svakog usrećilo. Godinama mi nije bilo jasno zašto je u njoj otac toliko dugo proveo sve dok, nakon njegove smrti, u sobi u kojoj je spavao, nisam pronašao svesku na čijoj je prvoj stranici, njegovom rukom, bilo napisano: „Svaštara suludog akvizitera“ .

prozor i video vatrene plamenove koji su zloglasno pretili.

Vatrogasci su već bili tu, a u daljini je ugledao siluete Volfa i Mone kako odlaze da pomognu.

Regina je u sobu ušla bez najave. Vatra iz susedstva povremeno bi jenjavala, a povremeno obasjavala njeno pegavo lice. Kosa joj je bila vlažna, jer je tek izašla iz kupatila. Priljubila se uz mene kao da se plaši i kao da traži zaštitu. Telo joj je bilo toplo, pa mi se učinilo da sva gori, kao i vatra na obližnjoj kući. A onda se udaljila, stala na sredinu sobe i polako i drsko, kao pri nekom ritualu, počela da cepa deo po deo svoje providne, svilene spavaćice. Gledao sam je zapanjen, ne sećajući se ni jedne žene koja je nešto slično preda mnom činila... Prišla mi je polako i gledajući me u oči, bez žurbe počela da mi otkopčava pižamu. Rukama sam nežno milovao njene čvrste, male grudi koje mi je bestidno nudila.

Odjednom je počelo da grmi i seva, a odsjaj vatre koja je još uvek obasjavala sobu samo je dodatno podsticala požudu. Ljubila me je strasno, kao da je želela da nadoknadi sve što je poslednje dve godine, tugujući za Rudolfom, propustila.

Vodili smo ljubav na podu, zaboravivši na povike vatrogasaca koji su se tu i tamo čuli i na grmljavinu i odbljeske s neba što su prodirali kroz prozor. Požar u nama nije ugasila ni kiša koja je počela da pada, ni Reginini povremeni krici koje je, u ljubavnom zanosu, ispuštala.

Nezasita i željna nežnosti u sobi je ostala do jutra.

Dok sam bio dečak, prisustvovao sam skoro svim večernjim sedeljkama u našoj kući. Okupilo bi se subotom poveće društvo, a

otac i majka bi mi dopuštali da na spavanje odem tek oko ponoći. Nisam sedeo za stolom, ali sam na kauču pomno pratio o čemu se razgovara. Gosti su nam obično bili prosvetni radnici, a pričalo se ponajviše o veselim zgodama iz prošlosti i o planovima za budućnost, kao i o piscima koji su, na originalan način, privukli čitaoce.

Otac je, u to vreme, bio bez posla, ali smo već tada imali mali ferguson, traktor kojim je obrađivao zemlju i stado ovaca od kojeg je pristizao značajan prihod.

Dobro se sećam: što je veće više odmicalo, to je bilo sve veselije, a oca bi, jer je za to bio nadaren, nagovarali da recituje stihove svojih omiljenih pesnika.

Zapamtio sam poneke, shvatajući da su to bile sasvim neobične interpretacije, isto tako neobične i ne baš toliko poznate poezije koja se nije izučavala na fakultetu. Ali, pisci koje je otac voleo imali su ipak solidnu reputaciju i mogao je, da ih, kasnije, dok je prodavao knjige, znalački preporučuje.

Stihove Ogdena Neša preporučivao sam uglavnom ženama. „Pred vama je jedna bezobrazna knjiga“, govorio sam svojim čitateljicama i poznanicama izazivajući osmeh na njihovom licu. Bio sam mlad i mogao sam sebi da dozvolim da se, reklamirajući ovog popularnog američkog pisca koji je oduševljavao moju generaciju, tako ponašam.

Njegove stihove recitovao sam još u svojoj kući u Bavaništu, ali i u golicavim situacijama koje su pretile da poprime erotski karakter.

*„Jednoga dana susrela vrana orla
na nekoj santi leda,
šacnula ga je sa svih strana,*

Regina se u sebi potajno radovala. Došavši pred zgradu u koju nikad nije kročila, pretpostavljala je da studenti i svi mladi ljudi koji su pristizali nisu tu uzalud i da će se izboriti za ono što traže: prostorije za razne kulturne manifestacije.

Prvi put otkako je prošle godine došla u ovaj grad osetila se spremnom da se bori, dovoljno jakom da učestvuje u nečem što je vredno pažnje. Po prvi put ozarilo joj se lice gledajući ostale kako u rukama drže jaja, paradajz i prazne plastične i staklene flaše.

„Šta imam u ruksaku?“ pomisli. „Samo dve jabuke i šampon za kosu u plastičnoj flašici“, prođe joj kroz glavu. „Ali, snaći ću se ja već“, reče u sebi.

Zatim pogleda unaokolo. Nalazila se u centru reke buntovnika spremnih da na nekom iskale svoj bes.

Pred operom je te večeri bilo mnogo nezadovoljnih i mnogo znatiželjnih. Ljudi su nadolazili i propinjali se na prste da vide šta se događa. Ali, većina je znala šta su gradske vlasti propustile: da takozvanu Crvenu fabriku, poveću zgradu koja se nalazila u bivšoj industrijskoj zoni preurede u kulturni centar, što je u Cirihi još pre tri godine odlučeno zvaničnim glasanjem.

Regina je još od detinjstva bila neverovatno odvažna i samouverena osoba.

Poklekla je jedino pred smrću koju nikako nije uspevala da prežali. „Da je Rudolf živ, on bi sad bio pored mene“, razmišljala je, dok se gomila pomalo komešala i gurkala. „Da je on tu“, uzdahnula je, „stajali bismo u prvom redu nezadovoljnika“.

Ipak, priznala je sebi da nije pred operom toliko zbog pravednih ideja, koliko zbog gorčine koju je nosila u sebi. Htela je da bude sudionik događaja koji će ući u gradsku istoriju.

Tridesetak policajaca izašlo je iznenada iz foajea opere. Ispred sebe su držali štitove i bili opremljeni svim sredstvima za suzbijanje nereda.

Demonstrantima i svim okupljenima dato je naređenje da se razidu.

„Povucite se, ili...“, odjekivalo je u Regininoj glavi. Ta naredba izazvala je revolt ne samo u njoj, nego i u skoro svim okupljenima. „Ultimatum? Ne, ne prihvatamo“, kao da su uzvikivali svi demonstranti.

Najpre je nastao muk, a onda su reagovali i jedni i drugi. Ka policiji su poletele prve flaše, a ka demonstrantima prvi gumeni meci.

Regina oseti bol u desnom ramenu i dim od suzavca koji joj je ulazio u nozdrve i oči. Nagnu se, uhvati rukom za bolno mesto i na kratko zastade. Nije imala vremena da posmatra šta se događa. Znala je da je ovo tek početak duge večeri i noći u kojoj ni demonstranti, a ni policija neće popustiti. Regina požuri ka Belviju, trgu ka kojem su se neki trčeći uputili.

Posetioci koncerta Boba Marleja pridružiće se uličnim borbama kasnije.

Cirih je tog poslednjeg majskog dana počeo da gori.

Bežeći od naoružanih policajaca Regina je tridesetog maja 1980. godine polako počela da veruje svojim očima. Sve što je na ulicama Ciriha videla ličilo joj je na spektakl koji ne treba propustiti. Ni ne sluteći da će se umesto u toploj sobi u Štajnu naći na ulici i biti učesnik velikog protesta, ona odjednom uspori. Dejstvo bačenog suzavca je za trenutak splaslo, ali su sukobi tek započeli.

Mogla je, osvrćući se, da vidi kako demonstranti s trotoara na ulice bacaju okrugle kafe stolove, daske s obližnjeg gradilišta,

Volf Šnider, seljak iz Štajna, iskopa sličnu jamu. Posmrtno ostatke svoje kćerke rasu ispod tog drugog moćnog i visokog drveta koje su Kelti nazivali kraljicom šume.

Dva prijatelja iz Togenburga dugo su netremice gledala jedan u drugog, a onda su se dovezli do Volfovog imanja.

Pili su pivo i ćaskali o prohujalim vremenima. Volf je pušio na lulu, a Mona im je ispekla palačinke. Dan je bio sunčan, a na vrhovima Kurfirstena topio se preostali sneg.

Otac je nakon Reginine smrti na imanju Šniderovih ostao još dvadesetak dana. Prema njemu su bili ljubazni, ali je svaki razgovor koji bi se poveo o Regini za sve bio samo bolno i neprijatno sećanje.

A onda su, iznenada, prestali da pričaju o nesreći. Markus je u svojoj radionici Volfu za štalu napravio nova vrata, a Firat je ponovo prodat Dorini Eker, vlasnici škole jahanja u Montlingenu.

Otac je telefonirao Bogdanu Kaćanskom koji mu se dugo nije javljao. Bogdan mu je ispričao da je imao aferu s Ruskinjom, Svetlanom Ramzauer s kojom ga je otac, jednom, nakon časova nemačkog, upoznao. Umalo ga nije ubio njen ljubomorni muž koji je naišao u nezgodnom trenutku, ali je Bogdan uspeo da s prvog sprata iskoči kroz prozor.

Hramao je na desnu nogu i još uvek posećivao srpske kafane i klubove u kojima je počesto vodio glavnu reč.

„Ima nešto za tebe. Pokušaj tamo“, rekao je ocu pričajući mu o malom hotelu u Cirihu kojem je bio potreban recepcionar.

Otac ga poslušao, javi se na konkurs i na sopstveno iznenađenje dobi pozitivan odgovor. U hotel, u kojem je dočekaao i penziju, dolazili su i iz njega odlazili mnogi stranci i Švajcarci, ali i pored toga ocu je trebalo nešto drugo: kontakt i razgovor s ljudima iz svog kraja koji će ga, svojim pričama i ispovestima oraspoložiti i dati mu snagu da počne sve ispočetka.

Nekoliko meseci nakon tužnog događaja iz Štajna, počeo je da u slobodno vreme prodaje knjige nastavljajući tako s poslom koji je radio i u Srbiji. O svom boravku u švajcarskim brdima i o zloslutnim sudbinama Rudolfa i Regine nikad nikom nije rekao ni reč. Poveravao se jedino meni, zapisujući istovremeno u debeloj svesci svoja i tuđa razmišljanja.

Glavna ličnost njegovog nikad napisanog romana, Regina Šnider, doživela je, u svom kratkom životu, darujući svoje čari dvojici različitih muškaraca, prvi put ljubav, a drugi put strast.

Moj otac, Avram Stajić, doživeo je, sa dve hrabre i plemenite žene – to isto. Sahranjen u Bavaništu, pored svoje supruge, a moje majke, počiva u miru s Borhesovom knjigom na grudima.